

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมต่อรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อแสวงหารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) และการสำรวจภาคสนาม (Field Study) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่และนอกพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 15 ท่าน ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และสามารถแสดงทัศนะเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาล้วนมีความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมหลักในสังคมโลกปัจจุบันในฐานะเป็น “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ในการลดความรุนแรงจากการใช้กระบวนการยุติธรรมหลัก บางประการ ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องในปัญหาอาชญากรรมมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอาชญากรรมหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น นอกจากนั้น ยังมีวิธีการจัดการความขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ เพิ่มขึ้นและมีการผันคดีออกจากระบบยุติธรรมหลักในทุกชั้นตอน อันจะช่วยลดความแออัดคับคั่งของกระบวนการยุติธรรม และนำพาสังคมไปสู่สันติภาพและความสมานฉันท์ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงรุกแทนการตั้งรับที่ปลายทางของปัญหา ถือเป็นมาตรการเสริมการป้องกันอาชญากรรมในสังคม

นอกจากนั้น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษายังมีทัศนะต่อรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดรูปแบบที่ตายตัว การกำหนดรูปแบบจะต้องขึ้นอยู่กับบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากสภาพปัญหาความรุนแรงยังคงมีอยู่และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หากรัฐยึดเอาแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเน้นการแก้ปัญหาโดยที่ทุกฝ่ายยังอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างปกติสุข รวมถึงการไม่

สร้างเงื่อนไขความขัดแย้งครั้งใหม่ ก็น่าจะเป็นการลดเงื่อนไขของสถานการณ์ความรุนแรงลงไปได้
ส่วนหนึ่ง โดยสามารถกำหนดคุณสมบัติรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมกับ
3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังนี้

1. มีการกำหนดเป็นนโยบาย และนำมาใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งในแนวความมั่นคง
และแนวการบริหารกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
2. มีการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน และใช้แนวทางบูรณาการศักยภาพของ
ชุมชน
3. มีรากฐานมาจากความต้องการและคำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน มิใช่ถูกจัดตั้ง
โดยภาครัฐ ภาครัฐควรเป็นเพียงแค่ผู้สนับสนุน
4. มีกลไกที่มีความเป็นอิสระทั้งความคิดและการดำเนินงานโดยไม่ถูกแทรกแซง
จากภาครัฐ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นธรรมและพัฒนาการใช้สันติวิธี
5. มีเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าใจการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่าง
แท้จริง ไม่ทำการละเมิดต่อสิทธิมนุษยธรรมของประชาชน
6. ให้อำนาจท้องถิ่นบริหารจัดการด้วยตัวเองตามครรลองของรัฐธรรมนุญอย่าง
เต็มรูปแบบ
7. มีคณะกรรมการขององค์กรฯ มาจากผู้แทนของหน่วยงานในกระบวนการ
ยุติธรรมและองค์กรด้านสันติวิธีของภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน รวมทั้ง
ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคประชาชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
8. ใช้เครือข่ายยุติธรรมชุมชน หรือภาคกลางมาช่วยจัดการประชุมเชิงสมานฉันท์ได้
9. มีสถานที่รับเรื่องร้องทุกข์ที่เหมาะสม ถาวร
10. มีหน่วยนำในการทำงานด้านการสมานฉันท์ภายในพื้นที่
11. มีส่วนของการสื่อสารสังคม เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจถึงกระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ และเปิดช่องให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงานด้วย

สำหรับทัศนคติต่อปัญหาอุปสรรคสำคัญในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
มาใช้ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ เจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อ
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของประชาชนว่า กระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ถูกต้องจะสามารถแก้ปัญหาได้จริง และที่สำคัญก็คือ นโยบายการแก้ไข
ปัญหาตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังไม่ได้ได้รับความสำคัญอย่างจริงจัง การส่งเสริม
การปฏิบัติจึงไม่เห็นเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะของการศึกษา คือ รัฐบาลควรนำผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจาก คณะกรรมการชุดต่าง ๆ สถาบันวิชาการต่าง ๆ ที่ได้ทำการศึกษาไว้เกี่ยวกับสาเหตุ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไปใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาทบทวนอีกครั้ง รวมทั้งทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงทางเลือกในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อกำหนดเป็นรูปแบบ แนวทาง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความชัดเจนในการนำไปปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันทั้งภาคประชาชนและภาครัฐเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้เพื่อ แก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

Abstract

The research, "The Appropriate Model of Restorative Justice in Three Southern Border Provinces" has 3 main purposes: to study the concept of restorative justice, to study the attitudes of academics, professionals, and justice officials related to models of restorative justice in three southern border provinces in Thailand; namely, Yala, Pattani, and Narathiwat; and seek the appropriate model of restorative justice in three southern border provinces. The study is based on qualitative research, documentary study, and field study through in-depth interview of 15 experts with specialized education background and expertise in restorative justice in three southern border provinces.

The research found that the restorative justice is important to criminal justice as "the alternative dispute resolution" (ADR) to reduce harm in traditional criminal justice processing, involves all stakeholders, and transform the traditional relationship between communities and their governments in responding to crime. In Addition, restorative justice can divert offenders to the community and away from prison. Restorative justice also leads to restorative and peace society. These regard as developing proactive criminal justice system instead of supporting measurements for crime prevention in the society.

Moreover, the population's attitude towards the appropriate model of restorative justice in three southern border provinces that is necessary for considering their ethos. That is why it is complicated to specify the model. The specification depends on relevant problems. As violent problems rise continuously and remains constantly, the government uses the restorative justice emphasizing on problem solving. This leads to peaceful life in society, and there's no decrease on conflict situational condition. The qualifications of the appropriate model of restorative justice in three southern border provinces are as follows:

1. Specify the policy and implement strategy of restorative justice administration and national security.
2. Have public hearing and integrate potential community.

3. Base on needs and ethos of community, not set up by government sector.

The government sector should only be a supporter.

4. Have mechanism of free idea and operation, not intervene by government sector. This will lead to reliance on justice and development through peaceful way.

5. Have officials truly understand restorative justice, not violate human rights.

6. Give power to region for fully management as legislated constitute.

7. Have the commission comprising of representative justice organizations in peaceful way of government, the academics, the community, the individuals, and including the specialists of the capital and provincial.

8. Use community justice networks or facilitators on organizing the meetings.

9. Have the permanent and appropriate place for complaint.

10. Have a leader group working on restoration within each region.

11. Have social communication play a roll of well-understood of criminal justice through restorative and let the community participate in the organization.

Some visions of the obstacles in having restorative justice in three southern border provinces are that the officials lack of understanding the restoration which misleads the community's trust. The most important factor is the policy of restoration is not really recognized of its significance. That's the reason why it's not seen as concrete.

The suggestion from this research is that the government should revise the causes of the problems in three southern border provinces and a criminal justice in restoration as well. The study should be continued through a new way alternative of following the restoration for specifying the format, the clear picture of restoration. The community and the officials should have the right understanding of restoration which lead to the perfect and practical use of problem solving in three southern border provinces forever.